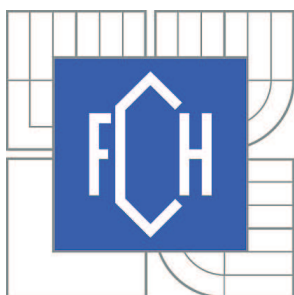

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA CHEMICKÁ

ÚSTAV CHEMIE A TECHNOLOGIE OCHRANY
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

FACULTY OF CHEMISTRY

INSTITUTE OF CHEMISTRY AND TECHNOLOGY OF
ENVIRONMENTAL PROTECTION

MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI A INFORMOVÁNÍ OBYVATELSTVA.

EMERGENCY SITUATIONS AND INFORMATION OF POPULATION

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

KAMILA AUSTOVÁ

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

MGR. LIBOR KIRSCH

BRNO 2010

Vysoké učení technické v Brně
Fakulta chemická
Purkyňova 464/118, 61200 Brno 12

Zadání bakalářské práce

Číslo bakalářské práce: **FCH-BAK0502/2009** Akademický rok: **2009/2010**
Ústav: Ústav chemie a technologie ochrany životního prostředí
Student(ka): **Kamila Austová**
Studijní program: Ochrana obyvatelstva (B2825)
Studijní obor: Krizové řízení a ochrana obyvatelstva (2804R002)
Vedoucí práce **Mgr. Libor Kirsch**
Konzultanti: Mgr. Martina Koubová
Ing. Otakar Jiří Mika, CSc.

Název bakalářské práce:

Mimořádné události a informování obyvatelstva.

Zadání bakalářské práce:

Vypracovat odborné pojednání na zadané téma. V práci uvést vlastní názory a stanoviska a podle zadání vypracovat vlastní zdůvodněné návrhy k zlepšení současného stavu ve zkoumané problematice.

Termín odevzdání bakalářské práce: 28.5.2010

Bakalářská práce se odevzdává ve třech exemplářích na sekretariát ústavu a v elektronické formě vedoucímu bakalářské práce. Toto zadání je přílohou bakalářské práce.

Kamila Austová
Student(ka)

Mgr. Libor Kirsch
Vedoucí práce

doc. Ing. Josef Čáslavský, CSc.
Ředitel ústavu

V Brně, dne 1.12.2009

prof. Ing. Jaromír Havlica, DrSc.
Děkan fakulty

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá mimořádnými událostmi a informováním obyvatelstva. V první části je popsáno rozdělení mimořádných událostí a informování obyvatelstva v jednotlivých fázích mimořádné události. Dále popisuje informovanost občana a jeho připravenost k sebeochraně. Zabývá se také tísňovými informačními rozhlasovými relacemi a Koncepcí ochrany obyvatelstva. Součástí práce jsou vlastní postřehy a návrhy k informování obyvatelstva.

ABSTRACT

This bachelor's thesis is concerned with extraordinary events and providing information to the population. The first part describes the division of extraordinary events and providing information to the population in each phases of extraordinary events. In further describes the informedness of citizen and the preparedness for protecting itself of citizen. The work includes radio broadcast emergency information and evaluates the Conception of civil protection. Part of the work are my suggestions to providing information to the population.

KLÍČOVÁ SLOVA

mimořádná událost, informování obyvatelstva, ochrana obyvatelstva, tísňové informace, sebeochrana občana, preventivně výchovná činnost, varování a vyrozumění obyvatelstva

KEYWORDS

extraordinary event, providing information to the population, civil protection, emergency information, protecting itself of citizen, preventive educational activity, warning and notification of the population

AUSTOVÁ, K. *Mimořádné události a informování obyvatelstva*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta chemická, 2010. 49 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Libor Kirsch.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že všechny použité literární zdroje jsem správně a úplně citovala. Bakalářská práce je z hlediska obsahu majetkem fakulty chemické VUT v Brně a může být využita ke komerčním účelům jen se souhlasem vedoucího bakalářské práce a děkana FCH VUT.

.....
podpis studentky

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu Mgr. Liboru Kirschovi za poskytnutí cenných rad a připomínek pro zpracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat konzultantce Mgr. Martině Koubové za poskytnuté materiály, cenné rady, podnětné připomínky, pochopení a spoustu trpělivosti při tvorbě této bakalářské práce.

OBSAH

1	Úvod.....	7
2	Legislativní vymezení.....	8
3	Mimořádné události.....	10
4	Informování obyvatelstva.....	13
4.1	Základní okruhy informací.....	13
4.2	Obecné zásady informování.....	14
5	Informování obyvatelstva před mimořádnou událostí.....	15
5.1	Práva fyzických osob.....	15
5.2	Povinnosti jednotlivých subjektů.....	15
5.3	Preventivně výchovná činnost.....	16
5.3.1	Obsahové zaměření preventivně výchovné činnosti.....	16
5.3.2	Formy preventivně výchovné činnosti.....	17
6	Informování obyvatelstva při mimořádné události.....	19
6.1	Jednotný systém varování a vyrozumění.....	19
6.2	Varování.....	20
6.3	Vyrozumění.....	24
6.4	Tísňové informace.....	25
6.4.1	Verbální informace.....	25
6.5	Kde získat informace.....	27
7	Informování obyvatelstva po mimořádné události.....	28
8	Informovanost a připravenost občana.....	29
8.1	Informovanost občana.....	29
8.2	Připravenost občana k sebeochraně.....	29
8.3	Činnost občana po obdržení tíšňové informace.....	30
9	Tísňové informační rozhlasové relace.....	33

9.1	Nebezpečí zátopové vlny	33
9.2	Přírozená povodeň.....	33
9.3	Radiační nebezpečí.....	34
9.4	Chemické nebezpečí.....	34
10	Koncepce ochrany obyvatelstva.....	35
10.1	Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015.....	35
10.2	Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020.....	36
11	Vlastní postřehy a návrhy	37
12	Závěr.....	39
	Seznam použitých zdrojů	40
	Seznam příloh.....	43
	Přílohy	44

1 ÚVOD

Již od počátku svého bytí se lidstvo musí vypořádávat s různými vnějšími vlivy, které jej určitým specifickým způsobem neustále ohrožují nepřeberným množstvím mimořádných událostí, katastrof a havárií.

Z důvodů stále se zvyšujícího počtu těchto škodlivých událostí, jež mají svůj původ jak v působení přírodních sil, tak i v negativní lidské činnosti, se zvětšuje i následná zranitelnost obyvatelstva. Důležitou oblast v rámci prevence a ochrany v této problematice proto zaujímá informování obyvatelstva. Mimořádné a krizové události si zcela jistě nikdy nevybírají místo ani čas, kdy nás ohrozí, proto na ně musíme být předem připraveni a především musíme mít dostatečné a kvalitní informace.

Cílem této práce je zmapovat systém informování obyvatelstva v jednotlivých fázích těchto mimořádných událostí. V úvodu je shrnut výčet základních legislativních norem, které upravují oblast informování obyvatelstva a mimořádných událostí. Dále je zde ujasněn pojem mimořádná událost a proces informování obyvatelstva. V následujících kapitolách je věnována pozornost jednotlivým fázím informování. Jsou zde uvedeny také základní poznatky, kterými je charakterizován současný stav dané problematiky. Práce popisuje rovněž problematiku informovanosti obyvatelstva a jeho připravenosti k sebeochraně. V dalších kapitolách je zpracována činnost občana po obdržení varovných informací a možné obsahy tísňových informačních rozhlasových relací. Závěr práce je věnován hodnocení Koncepce ochrany obyvatelstva a vlastním návrhům, které by mohly nabídnout další možnosti pro informování obyvatelstva v jednotlivých fázích mimořádné události a krizových stavů.

2 LEGISLATIVNÍ VYMEZENÍ

Základní a nejdůležitější legislativu, která se vztahuje k problematice mimořádných událostí a informování obyvatelstva, tvoří v České republice zákony, nařízení a vyhlášky.

Ze zákonů jsou to následující [1]:

- *Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky.*
- *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky ve smyslu pozdějších předpisů.*
- *Zákon České národní rady č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.*
- *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.*
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení).*
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).*
- *Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.*
- *Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.*
- *Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).*
- *Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*
- *Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů.*
- *Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.*
- *Zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území postiženého živelní nebo jinou pohromou a o změně zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o státní pomoci při obnově území).*
- *Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií)*
- *Zákon č. 6/2010 Sb., úplné znění zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, jak vyplývá z pozdějších změn.*

Z nařízení a vyhlášek jsou to následující [1]:

- *Vyhláška Ministerstva vnitra č. 383/2000 Sb., kterou se stanoví zásady pro stanovení zóny havarijního plánování a rozsah a způsob vypracování vnějšího havarijního plánu pro havárie způsobené vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými.*

- *Vyhláška Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního dozoru (vyhláška o požární prevenci)*
- *Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.*
- *Vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému ve znění vyhlášky č. 429/2003 Sb.*
- *Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.*
- *Nářízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) ve znění nařízení č. 36/2003 Sb.*
- *Nářízení vlády č. 172/2001 Sb., k provedení zákona o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.*

3 MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI

V dnešní uspěchané době jsme vystaveni velké řadě rizik. Je potřeba se snažit tato rizika snižovat, aby se neprojevila, nebo jejich škodlivé působení dostat na co nejnižší úroveň. Pokud dojde k projevu rizik, může docházet k mimořádným událostem, které jsou v posledních letech na denním pořádku. Ať už jsou to mimořádné události způsobené přírodními příčinami či činností člověka. [2]

Dle zákona č. 239/2000 Sb. [3] se mimořádnou událostí rozumí škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Pokud intenzita mimořádné události přeroste v ohrožení velkého rozsahu a již není možné odvrátit toto ohrožení běžnou činností složek integrovaného záchranného systému a správních úřadů, nastává krizová situace. V takovém případě je nutné vyhlásit krizový stav (stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu, válečný stav).

Předcházení mimořádné události, dostatečná rychlost reakce a plánování náprav následných škod je základem klasifikace mimořádných událostí.

Nejčastěji se mimořádné události dělí dle příčin vzniku mimořádné události, charakteru mimořádné události nebo dle dopadů mimořádných událostí.

Obecně platí rozdělení mimořádných událostí na přírodní (naturogenní) a antropogenní (způsobené člověkem).

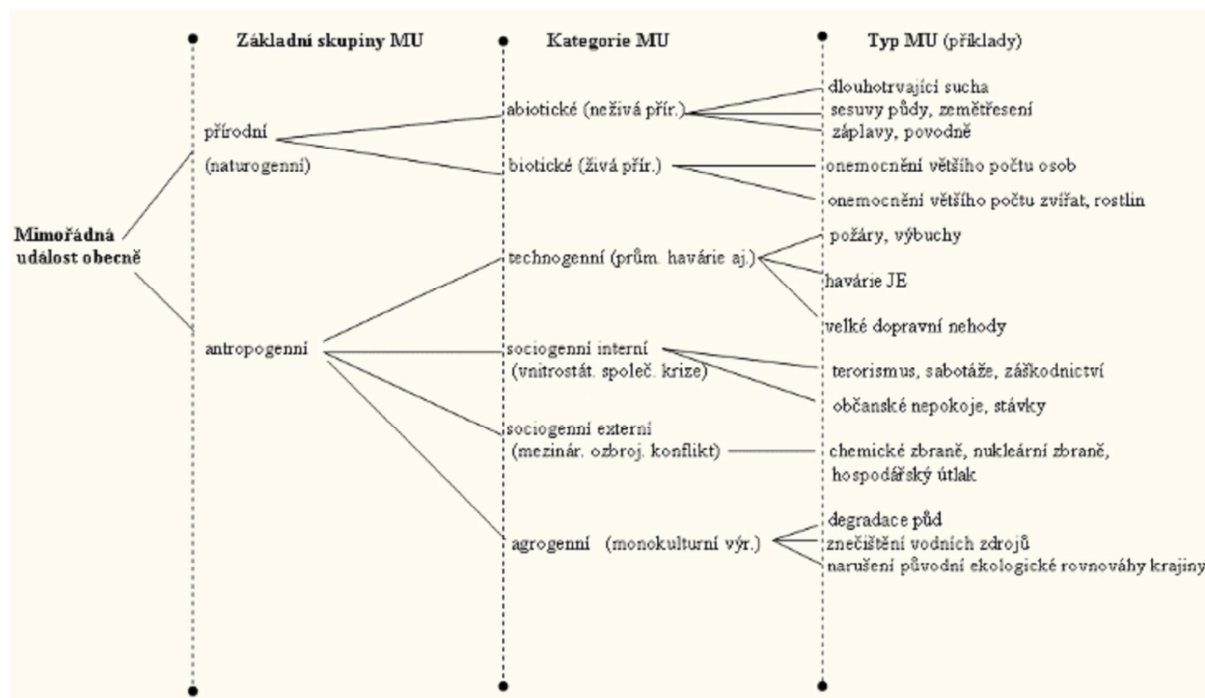
Přírodní mimořádné události lze rozdělit na živelní (abiotické) a biologické (biotické) pohromy. Živlem se rozumí prudký, neovladatelný přírodní jev či síla, která má zpravidla ničivé a zhoubné účinky. Živelné pohromy jsou následky geofyzikálních procesů v litosféře, biosféře, hydrosféře nebo atmosféře. Jsou definovány jako velké, zpravidla náhle a nečekaně se objevující neštěstí, zkáza, zpusťování či škoda způsobená živlem. Biologické pohromy zahrnují epidemie (hromadné rozšíření nakažlivé nemoci ohrožující zdraví a životy osob), epizootie (hromadné nakažlivé onemocnění zvířat) a epifytie (hromadné nákazy polních kultur škodlivými organismy). [4]

Mezi přírodní trendy mimořádných událostí, kde člověk svou činností přispívá jen minimálně, patří vichřice, tornáda, povodně, sněhové kalamity, sesuvy půdy, zemětřesení nebo plošné požáry a epidemie, epizootie atd.

Antropogenní mimořádné události (antropogenní katastrofa, havárie) vznikají činností člověka a představují nežádoucí příhody (nehodu, hromadné neštěstí), při nichž dochází k poškození strojů, budov, různých provozních, technologických, skladových a dalších zařízení, vozidel, letadel, lodí a dalších prostředků. Ohroženy jsou také životy a zdraví občanů, majetek a životní prostředí. Podle lidských činností lze antropogenní mimořádné události dále rozdělit na technogenní (provozní havárie, dopravní nehody apod.), sociogenní (způsobené společností) a agrogenní (spojené se zemědělstvím, půdou a vodními zdroji). Havárie mohou být způsobené neopatrností či selháním lidského faktoru. Sociální konflikty

patří k těm mimořádným událostem, které jsou většinou způsobovány záměrně (terorismus, válka, žhářství apod.)

Výše uvedené základní dělení mimořádných událostí se může dále více členit např. dle kategorie a typu mimořádné události. Další možné dělení je znázorněno na obr. 1.

Obrázek 1 - Dělení mimořádných událost [5]

V posledních desetiletí minulého století došlo v České republice a i v dalších vyspělých evropských zemích k přehodnocení bezpečnostní situace. Vojenské ohrožení Evropy a vznik válečného střetnutí se stalo málo pravděpodobné v důsledku výrazných mezinárodně politických změn. Do popředí se dostala rizika, která mají příčinu v nevojenské oblasti. [4]

Je potřeba brát v úvahu, že bezpečnostní situaci v Evropě mohou narušit státy, různé nevládní organizace a skupiny, které nerespektují mezinárodní právo a své zájmy prosazují válkou, násilím či potlačováním lidských práv. Terorismus, extremismus je poté v řadě oblastí na denním pořádku a možnost použití zbraní hromadného ničení není vyloučena.

Rizika a hrozby jako jsou masová migrace, organizovaná kriminalita, obchod s drogami, terorismus, extremismus, rozšiřování zbraní hromadného ničení či mezistátní konflikty mimo Evropu nepatří u nás mezi časté mimořádné události, ale je potřeba mít je na vědomí a být na ně i připraveni.

Se vzrůstajícími nároky civilizace rostou potřeby po energiích, surovinách a spotřebních hodnotách a tím je spjata i riziko vzniku antropogenních mimořádných událostí jako jsou

havárie v provozech s nebezpečnými chemickými látky, dopravní havárie s únikem nebezpečných chemických látek a chemických přípravků, rozsáhlé ekologické havárie, havárie energovodů a produktovodů či havárie jaderných zařízení. Tyto mimořádné události a nespočet dalších svým charakterem vážně ohrožují zdraví a životy lidí a způsobují velké škody na materiálních hodnotách i životním prostředí.

4 INFORMOVÁNÍ OBYVATELSTVA

Pojem informování lze definovat jako souhrn organizačních, technických a provozních opatření k předávání zpráv obyvatelstvu a dalším cílovým skupinám o charakteru ohrožení, o možném vzniku mimořádné události nebo o vývoji a přijímaných opatřeních k ochraně života, zdraví, majetku a životního prostředí při hrozbě nebo vzniku mimořádné události. [6]

Informování obyvatelstva lze obecně chápat jako proces, který je realizován ve třech základních fázích:

- *Informování před mimořádnou událostí (preventivní či přípravná fáze),*
- *Informování při bezprostřední hrozbě nebo vzniku mimořádné události (akutní fáze, aktuální fáze, fáze mimořádné události),*
- *Informování po mimořádné události (fáze obnovy).*

4.1 Základní okruhy informací

V každé fázi informování je kladen důraz na určitý druh informací, ale obecně je nutné sdělit tyto základní informace [6]:

Možná rizika na daném teritoriu i globální hrozby

Je nutné, aby občané předem znali zdroje a místa nebezpečí vzniku mimořádné události v okolí bydliště a pracoviště, kde může dojít k ohrožení životů, zdraví a majetku. Mezi tyto zdroje a místa nebezpečí mohou patřit průmyslové provozy, objekty vyrábějící nebo skladující nebezpečné škodliviny, zátopové oblasti apod. V současném globalizovaném světě je však velice důležité znát také hrozby, které mají mnohem rozsáhlejší dopady a zasáhnou mnohem větší území. Hrozby jako terorismus, přírodní katastrofy, radiační a chemické havárie velkého rozsahu, pandemie apod.

Tyto informace je nezbytné sdělovat obyvatelstvu již v první fázi, tj. v preventivně výchovné činnosti.

Působnost a odpovědnost orgánů veřejné správy, opatření ochrany obyvatelstva

Každý občan by měl být seznámen se systémem zvládnání mimořádné události, s činností veřejné správy a složek, které se podílejí na řešení mimořádné události, se způsobem organizace ochrany obyvatelstva, a také s opatřeními, která jsou plánována k řešení mimořádné události. V případě mimořádné události, by měl znát, kde hledat pomoc a na koho se obrátit.

Tyto informace by se měly sdělovat obyvatelstvu v první fázi (v rámci preventivně výchovné činnosti), ale i v průběhu mimořádné události či po ní.

Způsob chování občanů před, při a po hrozbě a vzniku mimořádné události

V první řadě je nezbytné seznámit veřejnost se systémem varování v případě hrozby nebo vzniku mimořádné události a s činností obyvatel po jeho realizaci. Následuje znalost zásad pro evakuaci obyvatelstva, včetně zásad pro opuštění obytné nebo domovního prostředí a znalost obsahu evakuačního zavazadla. Pro případ vzniku mimořádné události s únikem nebezpečných

škodlivin je důležitá znalost zásad pro improvizované ukrytí a zásad sebeochrany. Důležitá je také znalost první pomoci, stejně jako podvědomí toho, že v případě mimořádné události je nutné pomoci starším občanům, osobám tělesně a zdravotně postiženým, dětem a všem, kteří v danou chvíli pomoc potřebují. Nesmí se také zapomenout na informace ohledně chování a činností občanů před, při a po vzniku konkrétních mimořádných událostí (požáry, povodně, vichřice, epidemie, dopravní nehody velkého rozsahu, průmyslové havárie, teroristický útok apod.).

Tyto informace je nezbytné sdělovat obyvatelstvu již v první fázi informování, ale v případě hrozby nebo vzniku konkrétní mimořádné události se zaměřit na informace vztahující se přímo k ní.

4.2 Obecné zásady informování

Dnešní moderní svět je nabitý různými informacemi, ať už potřebnými či zbytečnými. Občan je v toku informací donucen v danou dobu se rozhodnout, zda určitou informaci uchovat či ji ignorovat. Je proto velmi nezbytné důležité informace určitým způsobem pro občana zviditelnit a dát jim atraktivnost a hlavně naléhavost v daném okamžiku. Ti, kteří jsou ze zákona povinni informovat obyvatelstvo, musí dbát na kvalitu poskytovaných informací a držet se obecných zásad informování.

Tyto obecné zásady lze shrnout do následujících bodů:

- *pravdivost poskytovaných údajů,*
- *srozumitelnost poskytovaných údajů (musí být srozumitelné i laické veřejnosti),*
- *obsah, rozsah a formu poskytovaných informací přizpůsobovat konkrétní situaci a cílové skupině obyvatelstva,*
- *správnost, včasnost a aktuálnost předávaných informací,*
- *hodnověrnost zdroje poskytující informace,*
- *možnost snadno získat podrobnější informace pro zájemce,*
- *možnost ověřit údaje z dalších informačních zdrojů.*

5 INFORMOVÁNÍ OBYVATELSTVA PŘED MIMOŘÁDNOU UDÁLOSTÍ

Informování obyvatelstva a přístup k informacím na úsecích požární ochrany a ochrany obyvatelstva před mimořádnou událostí je specifikováno v zákonech, a to v zákoně č. 239/2000 Sb. [3] a v zákoně č. 240/2000 Sb. [7].

5.1 Práva fyzických osob

Z ustanovení § 25 odst. 1 zákona č. 239/2000 Sb. [3], vyplývá, že fyzická osoba pobývajíc na území České republiky má právo na informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva a na poskytnutí instrukcí a školení ke své činnosti při mimořádných událostech.

V ustanovení § 31 odst. 1 zákona č. 240/2000 Sb. [7], je zakotveno právo fyzické osoby pobývajíc na území České republiky na nezbytné informace o připravovaných krizových opatřeních k ochraně jejího života, zdraví a majetku.

Povinnost poskytovat výše uvedené informace obyvatelstvu je spjata s preventivně výchovnou činností, která je jedním z úkolů dotčených subjektů. Každý subjekt potom realizuje tuto činnost podle toho, jak mu to stanoví zákon.

5.2 Povinnosti jednotlivých subjektů

Ministerstvo vnitra

Dle § 24 odst. 1 písm. l) zákona č. 133/1985 Sb. [8] je MV-GŘ HZS ČR uložena povinnost „stanovit na úseku požární ochrany zaměření preventivně výchovné, propagační a editační činnosti a podílet se na jejím zabezpečení“.

Ministerstvo vnitra v souladu s ustanovením § 7 odst. 2 písm. g) zákona č. 239/2000 Sb. [3] „organizuje instrukce a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a pro přípravu složek integrovaného záchranného systému zaměřené na jejich vzájemnou součinnost, k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení“. Podle ustanovení § 7 odst. 4 citovaného zákona tyto úkoly plní MV-GŘ HZS ČR

Hasičský záchranný sbor kraje

Hasičský záchranný sbor kraje ve smyslu ustanovení § 10 odst. 5 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb. [3] „organizuje instrukce a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a v přípravě složek integrovaného systému zaměřené na jejich vzájemnou součinnost; k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení“.

V souladu s § 12 odst. 2 písm. c) zákona č. 239/2000 Sb. [3] jsou hasičské záchranné sbory povinny seznamovat obce právnické a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení obyvatel a připravovanými záchrannými a likvidačními pracemi.

Obecní úřad

Z ustanovení § 15 odst. 4 zákona č. 239/2000 Sb. [3] vyplývá povinnost provádět preventivně výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva. Obecnímu úřadu je uložena povinnost

seznamovat právnické a fyzické osoby v obci s charakterem možného ohrožení, s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi a ochranou obyvatelstva. Za tímto účelem organizuje jejich školení.

V ustanovení § 21 odst. 3 zákona č. 240/2000 Sb. [7] je obecním úřadům uložena povinnost seznamovat právnické a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení, s přípravnými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení.

Právnické osoby a podnikající fyzické osoby

Dle § 23 odst. 1 písm. b) a § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb. [3] je právnická osoba a podnikající fyzická osoba povinna (pokud je zahrnuta v havarijním plánu kraje nebo ve vnějším havarijním plánu) zajistit vůči svým dotčeným zaměstnancům předpokládanou mimořádnou událostí informování o hrozících mimořádných událostech a plánovaných opatřeních, varování, evakuaci, popřípadě ukrytí, organizování záchranných prací, organizování přípravy k sebeochraně a vzájemné pomoci.

Občanská sdružení, veřejně prospěšné organizace a jiné orgány a organizace působící a úseku požární ochrany

Dle § 75 odst. 1 písm. d) zákona č. 133/1985 Sb. [8] výše uvedené subjekty „pomáhají při plnění úkolů na úseku požární ochrany zejména tím, že se podílejí na činnosti směřující k předcházení požárům, zejména na preventivně výchovné činnosti mezi občany a mládeží“.

5.3 Preventivně výchovná činnost

Preventivně výchovná činnost zahrnuje vzdělávací činnosti, které směřují k připravenosti obyvatelstva jak pro zvládnutí mimořádných událostí a krizových situací, tak i k předcházení požárům. Hlavním představitelem preventivně výchovné činnosti je Hasičský záchranný sbor České republiky, který plní významnou část úkolů této činnosti. Hasičský záchranný sbor spolupracuje s občanskými sdruženími, veřejně prospěšnými organizacemi a jinými orgány a snaží se je pozitivně ovlivnit a aktivně zapojit na úseku požární ochrany i ochrany obyvatelstva.

Nesnadným a náročným úkolem preventivně výchovné činnosti je také spolupráce s obyvatelstvem. Lidé odmítají přijímat informace vztahující se na informování, správné chování a nezbytné dovednosti při mimořádných událostech. Cíl preventivně výchovné činnosti je proto jasný, informace zviditelnit, zatraktivnit, odlišit je od ostatních a udělat je snadno přístupnými pro občany.

Obsahové zaměření a formy preventivně výchovné činnosti na úsecích požární ochrany a ochrany obyvatelstva vychází ze současných legislativních norem a z potřeby dosažení znalostí a dovedností obyvatelstva k jeho chování při vzniku mimořádných událostí.

5.3.1 Obsahové zaměření preventivně výchovné činnosti

Obsahem preventivně výchovné činnosti jsou zejména následující témata [9]:

- *zdroje a místa nebezpečí vzniku mimořádných událostí v okolí bydliště a pracoviště*
- *opatření, která jsou připravována k záchraně a ochraně zdraví, života a majetku v případě vzniku mimořádných událostí*

- *varovný signál a chování obyvatelstva po jeho vyhlášení*
- *telefonní čísla tísňového volání*
- *poskytování první pomoci*
- *používání hasících přístrojů a způsoby hašení malých požárů*
- *evakuace, evakuační zavazadlo*
- *improvizované ukrytí, improvizovaná ochrana v budovách*
- *improvizovaná ochrana dýchacích cest, očí a povrchu těla*
- *provádění částečné dekontaminace*
- *chování při různých druzích mimořádných událostí*
- *místo, kde může obyvatel obce obdržet další informace o rizicích vzniku mimořádné události a připravených opatřeních*
- *možnosti a způsoby ukrytí obyvatelstva při vzniku mimořádných událostí,*
- *chování obyvatelstva při úniku nebezpečné látky do životního prostředí,*
- *chování obyvatelstva při vzniku a průběhu povodní,*
- *chování obyvatelstva při hrozbě použití výbušnin, při nálezů podezřelého předmětu, při obdržení podezřelých zásilek,*
- *chování obyvatelstva při použití chemických, biologických a jaderných zbraní,*
- *chování obyvatelstva v případě vyhlášení epidemiologických a epizootických opatření.*

5.3.2 Formy preventivně výchovné činnosti

Forem poskytování informací v preventivně výchovné činnosti je nespočet a jen subjekt zapojený do této činnosti se může rozhodnout, kterou formu si zvolí a využije. Mezi základní formy preventivně výchovné činnosti patří následující [9]:

Internet

- *zveřejňování metodických příruček návodů a aktuálních informací u ochrany obyvatelstva*
- *zveřejňování zásad chování obyvatelstva při vzniku mimořádných událostí a dalších aktuálních informací využitelných i pro správní orgány, orgány obcí, právnické osoby, podnikající fyzické osoby a obyvatelstvo*

Rozhlasové vysílání zaměřené na informace o vzniku mimořádné události a chování obyvatelstva při jeho vzniku, na vzdělávací pořady k problematice ochrany obyvatelstva při vzniku mimořádné události a další aktuální informace.

Televizní vysílání zaměřené na informace o vzniku mimořádné události a chování obyvatelstva při jeho vzniku, na krátké vzdělávací pořady a aktuální informace o připravenosti a činnosti složek integrovaného záchranného systému při provádění záchranných a likvidačních prací.

Tisk zaměřený na informace o vzniku a mimořádných událostí a chování obyvatelstva při jejich vzniku, o činnosti složek integrovaného záchranného systému při záchranných a likvidačních pracích.

Spolupráce s občanskými sdruženími na základě uzavřených dohod za účelem vytvoření podmínek pro výběr a přípravu lektorů k přípravě obyvatelstva k sebeochraně a vzájemné pomoci při vzniku mimořádných událostí.

Příprava a vydávání metodických materiálů pro lektory k přípravě obyvatelstva k sebeochraně a vzájemné pomoci při vzniku mimořádných událostí.

Instruktaže pro starosty obcí, právnické osoby a podnikající fyzické osoby zaměřené k charakteru možného ohrožení obyvatelstva a k připraveným záchranným a likvidačním pracím.

Výběr a příprava lektorů pro přípravu obyvatelstva v obcích k sebeochraně a vzájemné pomoci při vzniku mimořádných událostí.

Letáky a jiné tiskoviny, obsahující informace o možnostech vzniku mimořádných událostí na teritoriu okresu, o chování obyvatel při jejich vzniku a o připravených záchranných a likvidačních pracích.

Výuka na školách - tematika ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí začleněna do vzdělávacích programů jako dodatek k učebním dokumentům pro základní školy, střední školy, speciální školy a vyšší odborné školy pod názvem „Ochrana člověka za mimořádných událostí“ [10]. Výuka probíhá v délce 6 vyučovacích hodin.

6 INFORMOVÁNÍ OBYVATELSTVA PŘI MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI

Při reálně hrozících nebo již vzniklých mimořádných událostech je nutné zabezpečit varování a tísňové informování obyvatelstva. Tato úloha byla dána státu, ten zastupují především obce a Hasičský záchranný sbor České republiky. Varovat a informovat mohou i velké podniky, v jejichž objektu se mimořádná událost stala. Včasné a vhodné informování obyvatelstva má vliv na zmírnění působení mimořádných událostí na zdraví a životy obyvatelstva, jeho majetek, kulturu a mnoho dalších hodnot. Zainteresané orgány a instituce proto musí podporovat a zdokonalovat organizační, technické a provozní zásady varování a tísňového informování obyvatelstva.

Varování obyvatelstva je zejména úkolem státu, obcí, provozovatelů jaderných zařízení, dále také zaměstnavatelů vůči svým zaměstnancům, vedení škol vůči svým studentům, správy úřadů, nemocnic, ústavů a dalších obdobných zařízení vůči svým klientům.

Včas a v dostatečné míře informovaný a správně reagující občan je jedním z předpokladů úspěšného zásahu záchranných složek, dokáže pomoci nejen sobě, ale i svým blízkým, sousedům a především dětem. Dobrá informovanost může také hodně přispět k pochopení důvodů pro přípravu a realizaci některých preventivních opatření. [6]

V této fázi by měl občan již znát systémem varování v případě hrozby nebo vzniku mimořádné události a činnost po jeho realizaci. Znalost zásad pro evakuaci, včetně zásad pro opuštění bytu nebo domu a znalost obsahu evakuačního zavazadla by mělo být samozřejmostí, aby se v danou chvíli soustředil pouze na informace, které jsou stěžejní pro zvládnutí dané mimořádné události.

Následující podkapitoly popisují základní systém varování a vyrozumění obyvatelstva při mimořádných událostech na území ohroženém mimořádnou událostí nebo krizovou situací. Informace o ochraně obyvatelstva v České republice by měl mít občan v podvědomí, aby základní znalosti mohl v danou chvíli použít k sebeochraně či vzájemné pomoci. Informovaný, připravený a správně reagující občan je jedním z předpokladů úspěšného zvládnutí mimořádné události.

6.1 Jednotný systém varování a vyrozumění

Jednotný systém varování a vyrozumění (JSVV) je v České republice budován pro potřeby varovaná a vyrozumění již od roku 1991. A nejvíce se osvědčil při katastrofálních povodních v roce 2002. [11] Systém je zaměřen hlavně na varování obyvatelstva varovným signálem s využitím koncových prvků JSVV. Pro bezprostřední varování se využívají především elektrické rotační sirény (obr. 2) a elektronické sirény (obr. 3). Po zaznění varovného signálu následují tísňové informace, které jsou předávány nejen elektronickými sirénami, ale i dalšími prostředky (např. rozhlasem, televizí, místními informačními systémy). [12]

Obrázek 2 - Elektrická rotační siréna [13]

Obrázek 3 - Elektronická (mluvící) siréna [13]

Zákon číslo 239/2000 Sb. ukládá ministerstvu vnitra, jehož úkoly plní generální ředitelství HZS, zajišťovat a provozovat jednotný systém varování a vyrozumění s tím, že prováděcí předpis stanoví technické, provozní a organizační zabezpečení jednotného systému varování a vyrozumění. Tímto předpisem je vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., která uvádí, že jednotný systém varování a vyrozumění je technicky, provozně a organizačně zabezpečen vyrozumívacími centry, telekomunikačními sítěmi a koncovými prvky varování a vyrozumění. [2]

Na výstavbě a provozu koncových prvků JSVV se podílejí obce, právnické osoby a podnikající fyzické osoby stanovené zvláštními zákony.

Do jednotného systému varování a vyrozumění je v současnosti zapojeno více než 6 000 sirén a dalších koncových prvků jednotného systému varování a vyrozumění, které umožňují přenos varovných signálů na 90 % území naší republiky.

Vyrozumění orgánů krizového řízení a složek integrovaného záchranného systému je součástí operačního a informačního střediska integrovaného záchranného systému. [3]

6.2 Varování

Varování je komplexní souhrn organizačních, technických a provozních opatření zabezpečujících včasné předání varovné informace o reálně hrozící nebo již vzniklé mimořádné události obyvatelstvu pomocí veřejného vyhlášení varovného signálu. Předání varovné informace se může chápat jako opatření ke snížení neuspořádanosti ohroženého obyvatelstva a navození požadované činnosti v rámci řešení jeho ohrožení. Zejména na začátku mimořádné události je činnosti obyvatelstva ve většině případů realizována svépomocí nebo vzájemnou pomocí a důležitost těchto varovných informací je o to větší.

Varovná informace může mít charakter akustický, verbální a optický. Varovné informace v akustické nebo optické podobě mají často formu předem stanoveného varovného signálu, po jehož vyhlášení jsou neprodleně organizována ochranná opatření a smluvené činnosti.

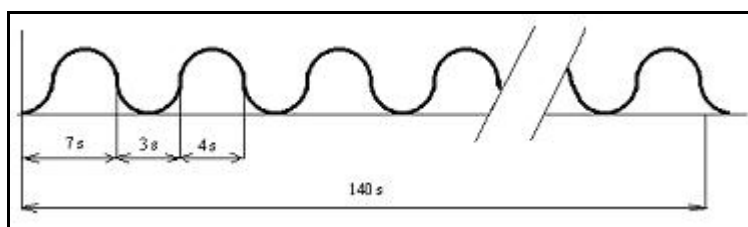
Jak již bylo dříve řečeno, současný systém varování je zajišťován a provozován Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky. [3] Systém je složen z vyrozumívacích center (celostátní, krajské a tzv. úrovně dalších provozovatelů), z datové sítě, radiových sítí a koncových prvků varování. Obydlené území České republiky je pokryto radiovým signálem systému selektivního radiového navěštění pro aktivaci koncových prvků varování. Koncové prvky varování jsou realizovány, jak již bylo uvedeno výše, jako sirény rotační, sirény elektronické a místní informační systémy (obecní rozhlas připojené do JSVV). [12]

Současný systém varování je v trvalé pohotovosti a umožňuje včasné varování obyvatelstva během několika minut v celé České republice. [3]

Na území České republiky se využívá celkem tři signálů a vyhláška č. 380/2002 Sb. [14] upravuje charakteristiku a použití jednotlivých signálů.

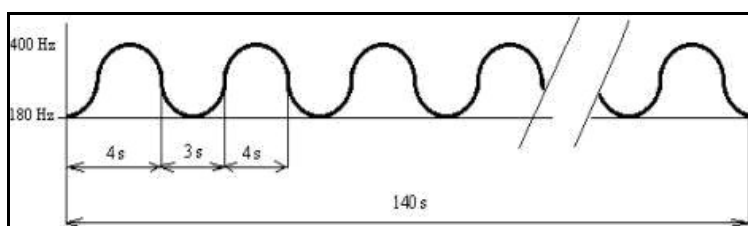
Všeobecná výstraha je jediný platný varovný signál pro varování obyvatelstva (v případě hrozby nebo vzniku mimořádné události). Je legislativně zakotven vyhláškou Ministerstva vnitra. [14] Je charakterizován kolísavým tónem v délce 140 sekund. Tento varovný signál může být vyhlášován třikrát za sebou v cca třiminutových intervalech. [15]

Motor rotační sirény je opakovaně na dobu 4 sekund zapínán a 3 sekund vypínán (první sepnutí je zpravidla 7 sekund).

Obrázek 4 - Schéma průběhu signálu všeobecná výstraha – rotační siréna [2]

Elektronické sirény a místní informační systémy vytváří signál kombinací tónů 180 Hz a 400 Hz elektronickým generováním nebo reprodukcí zvukového souboru.

Obrázek 5 - Schéma průběhu signálu Všeobecná výstraha – elektronická siréna a MIS [2]

Na elektronických sirénách a místních informačních systémech s vlastností elektronických sirén je varovný signál ihned po ukončení doplněn verbální informací, která upřesňuje, o jaké ohrožení se jedná. Činnost obyvatelstva spočívá v urychleném provedení činností podle tísňových informací, následujících za signálem. [13]

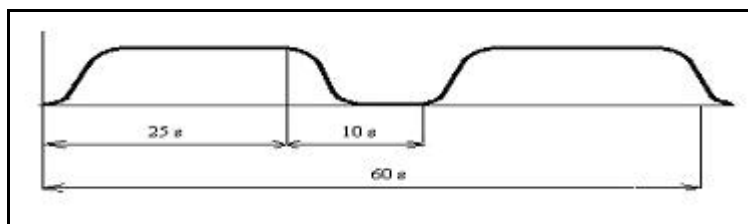
Kromě varovného signálu „Všeobecná výstraha“ existují v České republice ještě dva signály, které již nejsou varovné:

- „Požární poplach“
- „Zkušební tón“

Požární poplach je určen pro svolávání jednotek požární ochrany sboru dobrovolných hasičů. Signál je charakterizován přerušovaným tónem po dobu 60 sekund. Jak již bylo uvedeno výše, není varovným signálem.

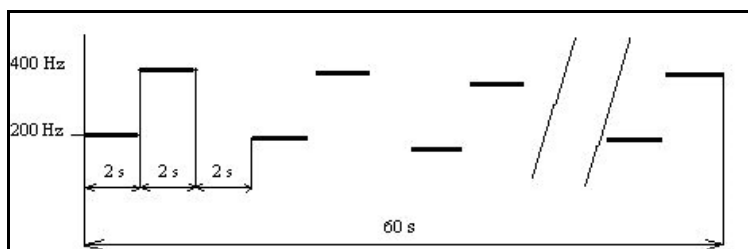
Průběh signálu je pro rotační sirény a elektronické koncové prvky ve dvou vzájemně odlišných verzích.

Motor rotační sirény je 25 sekund zapnut, na dobu 10 sekund vypnut a poté opět na 25 sekund zapnut.

Obrázek 6 - Schéma průběhu signálu Požární poplach – rotační siréna [2]

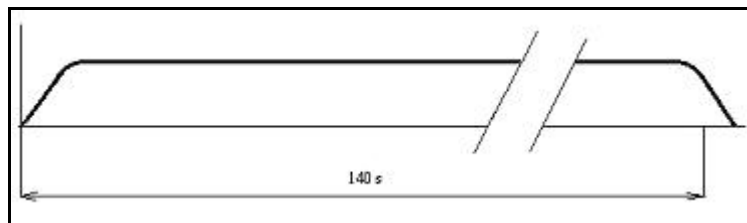
Elektronická siréna a místní informační systémy vytváří signál střídavým přepínáním tónů 200 Hz a 400 Hz v intervalu 2 sekund, tím napodobují hlas trubky troubící tón „Hoří“, po dobu 60 sekund. Po ukončení reprodukce je signál doplněn verbální informací „Požární poplach“.

Obrázek 7 - Schéma průběhu signálu Požární poplach – elektronická siréna a MIS [2]

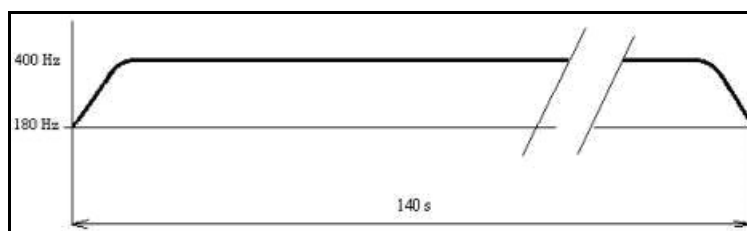
Zkušební tón slouží pro akustickou zkoušku sirén. Ověřuje se jím provozuschopnost jednotného systému varování a vyrozumění. Ověřování se provádí zpravidla první středu v měsíci ve 12 hodin. Jedná se o trvalý tón v délce 140 sekund.

Motorové rotační sirény mají po celou dobu napájení trvale zapnuto.

Obrázek 8 - Schéma průběhu signálu Zkušební tón – rotační siréna [2]

Elektronické sirény a místní informační systémy jej vytváří trvalou reprodukcí tónu o kmitočtu 400 Hz. Po ukončení reprodukce je tón doplněn verbální informací „Zkouška sirén“. [14]

Obrázek 9 - Schéma průběhu signálu Zkušební tón – elektronická siréna a MIS [2]

Trvalý tón, kromě akustické zkoušky sirén, se může také využívat i pro další účely. Na základě rozhodnutí kompetentních orgánů může být využíván například pro vyjádření piety při velkých ztrátách na životech, nebo při příležitosti oslav některých státních svátků a významných výročí. V těchto případech se verbální informace „Zkouška sirén“ na elektronických koncových prvcích nikdy nerealizuje. [2]

Varování obyvatelstva zabezpečuje Hasičský záchranný sbor kraje, a orgány obce mají odpovědnost za zajištění varování obyvatelstva na území obce. V místech, která nejsou pokryta varovným signálem, může obecní úřad provádět náhradní způsob varování v dohodě s místně příslušným hasičským záchranným sborem kraje. [14]

6.3 Vyrozumění

Vyrozumění již není spjato přímo s obyvatelstvem, ale protože se pojmy varování a vyrozumění často objevují společně, uvádím tuto kapitolu pro upřesnění rozdílu mezi nimi a pro dokreslení pojmu jednotné varování a vyrozumění.

Vyrozumění je komplexní souhrn organizačních, technických a provozních opatření zabezpečujících včasné předání informací o hrozící nebo již vzniklé mimořádné události IZS, orgánům územní samosprávy a státní správy, právníkům a podnikajícím fyzickým osobám dle havarijních nebo krizových plánů. [2] [16]

Jak již bylo uvedeno výše, vyrozuměním jsou nazývány předávané informace, které vzniknou při reálně hrozící nebo již nastalé mimořádné události, šířící se od místa vzniku k řídicím orgánům složek IZS, orgánům územní samosprávy, státní správy a dalším orgánům a organizacím, které se podílejí na řešení situace. Vyrozumění se šíří mezi těmito orgány navzájem. Tím se zabezpečuje hlavní účel vyrozumění, kterým je co nejrychleji zaktivovat osoby určené pro řízení a provádění preventivních opatření nebo opatření k odstraňování následků mimořádné události a řešení krizového stavu.

Zabezpečovat vyrozumění základních i ostatních složek integrovaného záchranného systému (IZS) a vyrozumění státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků jsou dle zákona č. 239/2000 Sb. [3] povinna informační a operační střediska IZS, kterými jsou operační střediska HZS kraje a operační a informační středisko generálního ředitelství HZS.

Pro vyrozumění se využívá mnoha dostupných komunikačních prostředků. Patří mezi ně:

- *telefonní spojení v pevné i mobilní síti (krizové mobilní telefony),*
- *radiové spojení v sítích složek IZS a dalších zúčastněných organizací,*
- *osobní svolávací přijímače (pagery),*
- *elektronická pošta, datové přenosy,*
- *sirény a místní informační systémy pro svolání jednotek požární ochrany sboru dobrovolných hasičů. [17]*

V rámci krizového řízení byly v roce 2002 zavedeny „krizové mobilní telefony“ na základě rozhodnutí vlády. Tyto mobilní telefony byly vybaveny KOMBI SIM kartou, která umožňovala pracovat se dvěma telefonními čísly (každé s vlastním účtem). Jedno číslo pro běžné pracovní spojení, druhé „krizové“ pro komunikaci za krizového stavu. Po vyhlášení krizového stavu byli účastníci oprávněni v dané oblasti aktivovat „krizové číslo“, které mělo nastavenou vyšší prioritu, a komunikace prostřednictvím těchto čísel byla bezplatná. Postupem času prošly „krizové mobilní telefony“ vývojem. Tyto mobilní telefony nyní mají již jen jedno telefonní číslo, které se používá pro pracovní spojení a v případě vzniku krizové situace je číslo přepnuto na krizový režim s přednostním voláním a jiným tarifem.

„Krizové mobilní telefony“ mají k dispozici vedoucí ústředních orgánů státní služby, členové bezpečnostních rad a krizových štábů, vedoucí a vybraní pracovníci základních složek IZS, hejtmani krajů a starostové obcí. Tím je velmi usnadněna komunikace mezi nimi a zlepšeno předávání důležitých informací v době krizové situace.

6.4 Tísňové informace

Vzhledem k tomu, že pro varování obyvatelstva je určen pouze jeden varovný signál, je potřeba v co nejkratším intervalu po zaznění varovného signálu předat obyvatelstvu informace o zdroji, povaze a rozsahu nebezpečí a nutných opatřeních k ochraně života, zdraví a majetku. To zabezpečuje tísňové informování, komplexní souhrn organizačních, technických a provozních opatření.

Jak je uvedeno ve vyhlášce Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb. [3], tísňová informace se předává bezodkladně po vyhlášení varovného signálu a sděluje obyvatelstvu údaje o bezprostředním nebezpečí vzniku nebo již nastalé mimořádné události a údaje o opatřeních k ochraně obyvatelstva. K poskytování tísňové informace se využívá koncových prvků varování a to elektronické sirény, které jsou vybaveny modulem pro vysílání hlasové informace, a všech hromadných informačních prostředků.

Organizace a způsob poskytování tísňových informací se stanovuje v havarijním plánu kraje a ve vnějších havarijních plánech. [12]

Informování obyvatelstva organizuje a za obsah informací zodpovídá ten, kdo nařídil varování daného území. Za další informování zodpovídají orgány krizového řízení (státní správa a samospráva). Základní informace by měly být připraveny předem, tím se z velké části zajistí přesnost a pravdivost informací.

Provozovatelé hromadných sdělovacích prostředků jsou ze zákona povinni odvysílat tísňové informace bez náhrady nákladů a bez úpravy obsahu i smyslu. Tato povinnost vyplývá sdělovacím prostředkům ze zákona:

- č. 231/2001 Sb., § 32,
- č. 239/2000 Sb., § 32,
- č. 240/2000 Sb., § 30,
- č. 254/2001 Sb., § 73. [17]

6.4.1 Verbální informace

Součástí tísňového informování jsou tzv. verbální informace (tísňové informace se stanoveným obsahem a uložené v paměti koncového prvku varování [16]). Ty doplňují signál generovaný elektronickou sirénou nebo místním informačním systémem o krátkou informaci. Jsou to 20 sekundová slovní sdělení, která jsou na počátku a konci doplněna zvukem gongu. Výhodou je, že verbální informace mohou být reprodukovány po zaznění signálu nebo i samostatně. Tyto verbální informace mají standardní (stanovený) obsah a upřesňují důvod použití sirén a případnou další činnost obyvatelstva.

Obsah verbálních informací [16]:

- *Verbální informace č. 1 „Zkouška sirén“*

„Zkouška sirén, zkouška sirén, zkouška sirén. Právě proběhla zkouška sirén. Zkouška sirén, zkouška sirén, zkouška sirén.“

- *Verbální informace č. 2 „Všeobecná výstraha“*

„Všeobecná výstraha, všeobecná výstraha, všeobecná výstraha. Sledujte vysílání Českého rozhlasu, televize a regionálních rozhlasů. Všeobecná výstraha, všeobecná výstraha, všeobecná výstraha.“

- *Verbální informace č. 3 „Nebezpečí zátopové vlny“*

„Nebezpečí zátopové vlny, nebezpečí zátopové vlny. Ohrožení zátopovou vlnou. Sledujte vysílání Českého rozhlasu, televize a regionálních rozhlasů. Nebezpečí zátopové vlny, nebezpečí zátopové vlny.“

- *Verbální informace č. 4 „Chemická havárie“*

„Chemická havárie, chemická havárie, chemická havárie. Ohrožení únikem škodlivin. Sledujte vysílání Českého rozhlasu, televize a regionálních rozhlasů. Chemická havárie, chemická havárie, chemická havárie.“

- *Verbální informace č. 5 „Radiální havárie“*

„Radiální havárie, radiální havárie, radiální havárie. Ohrožení únikem radioaktivních látek. Sledujte vysílání Českého rozhlasu, televize a regionálních rozhlasů. Radiální havárie, radiální havárie, radiální havárie.“

- *Verbální informace č. 6 „Konec poplachu“*

„Konec poplachu, konec poplachu, konec poplachu. Sledujte vysílání Českého rozhlasu, televize a regionálních rozhlasů. Konec poplachu, konec poplachu, konec poplachu.“

- *Verbální informace č. 7 „Požární poplach“*

„Požární poplach, požární poplach, požární poplach. Svolání hasičů, svolání hasičů. Byl vyhlášen požární poplach, požární poplach.“

S varovným signálem Všeobecná výstraha jsou využívány verbální informace číslo 2 až 5. Se signálem Požární poplach se pojí číslo 7. Verbální informace číslo 1 se pojí se Zkušebním tónem a verbální informace číslo 6 se vždy používá samostatně.

Díky výstavbě elektronických sirén a používání místních informačních prostředků je k dispozici více možností reprodukování důležitých informací např.:

- *Varovných signálů (generované zvuky imitující rotační sirénu)*
- *Verbálních informací (hlasové zprávy uložené v paměti sirén)*
- *Tísňových informací (přímý hlasový vstup z mikrofonu, radiostanice)*
- *Akustického signálu z externího zdroje modulace (CD, městský rozhlas)*

V současné době je do stávajících koncových prvků varování a vyrozumění doplňována další verbální informace, upozorňující na blížící se zkoušku sirén:

„Zkouška sirén, zkouška sirén, zkouška sirén. Za několik minut proběhne zkouška sirén. Zkouška sirén, zkouška sirén, zkouška sirén.“

Tato předem nahraná verbální informace bude odvysílána vždy 10 až 20 minut před plánovanou zkouškou. [18]

Kromě češtiny bude upozornění také v angličtině, němčině a ruštině. Tyto cizojazyčné verze jsou připraveny proto, aby i turisté a přistěhovalci, kteří nerozumí česky, byli dopředu upozorněni na prověrku systému. Je to významný a důležitý krok ke zlepšení informovanosti jak česky mluvícího obyvatelstva, tak i cizinců.

6.5 Kde získat informace

Jak již bylo uvedeno výše, občan má právo na informace. Kde má občan možnost informace, týkající se mimořádných událostí a krizových stavů, získat, je uvedeno v následujících odstavcích.

Občan získá informace o charakteru možného ohrožení, o připravených záchranných a likvidačních pracích a ochraně obyvatelstva v případě vzniku mimořádné události na příslušném obecním úřadě (ten je informován zpravidla Hasičským záchranným sborem ČR, Policií ČR, orgánem hygienické nebo veterinární služby – vždy dle odpovědnosti a druhu ohrožení).

Zaměstnanec získá informace o charakteru možného ohrožení, o připravených záchranných a likvidačních pracích a ochraně obyvatelstva v místě dislokace pracoviště od svého zaměstnavatele (příslušné právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby), který je informován zpravidla obecním úřadem.

Právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba získá informace o charakteru možného ohrožení, o připravených krizových opatřeních a způsobech jejich provedení u příslušného obecního úřadu. [19]

7 INFORMOVÁNÍ OBYVATELSTVA PO MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI

Tato poslední fáze informování obyvatelstva není tak vyčerpávající na informace jako předchozí. Lidé zasaženi mimořádnou událostí jsou si vědomi pouze toho, že je potřeba vyčíslit škody a snažit se navrátit vše do původního stavu, pokud to situace dovolí. O dalších možných informacích a pomoci, které mohou získat a na které mají nárok, převážně neví, protože se o nich tak často nemluví. Informace získají až při řešení konkrétních problémů.

Lidé, kteří byli postiženi mimořádnou událostí, uvítají každou informaci, která jim aspoň trochu pomůže. Mezi tyto informace patří jak psychologická a finanční pomoc, tak i informace, jak se s následky události vypořádat (opatření k nouzovému přežití obyvatelstva a k obnově postiženého území). Mohou být podávány krátkodobě i dlouhodobě.

Informace o krátkodobé pomoci:

- *lékařská a psychosociální pomoc,*
- *nouzové ubytování a stravování,*
- *místa humanitární pomoci,*
- *možnosti získání nebo zapůjčení náradí či přístrojů,*
- *způsoby likvidace znehodnocených potravin, plodin a uhynulých zvířat,*
- *zabezpečení ostrahy opuštěných objektů (po evakuaci),*
- *kontroly stavu obydlí a veřejných budov (statika, rozvody energií). [9]*

Informace o dlouhodobé pomoci:

- *místa psychosociální, právní a poradenské pomoci,*
- *materiální a finanční pomoc,*
- *obnova zdrojů pitné vody, infrastruktury apod.,*
- *likvidace pojistných událostí. [9]*

První zdrojem těchto informací je obec, kraj, Hasičský záchranný sbor a různé další instituce či občanská sdružení. K jejich předání se využívají místní rozhlas, koncové prvky varování, úřední desky obecních úřadů a osobní sdělení pověřených orgánů (starosta obce, hasič, policista, statik, likvidátor pojistných událostí apod.)

K předání další možných informací a tipů jak se vypořádat s mimořádnou událostí lze využít např. internet, hromadné informační prostředky (rozhlas, televizi). Je potřeba brát ohled na to, že ne vždy mají občané možnost získat informace, při rozsáhlejších událostech (např. povodně, zemětřesení, vichřice), tímto způsobem.

8 INFORMOVANOST A PŘIPRAVENOST OBČANA

8.1 Informovanost občana

Informovanost občana o doporučených způsobech chování při mimořádných událostech je v současné době stále nedostačující. Jsou sice právní úpravy, podle kterých mají občané právo na informace, ale obecné informace nejsou k dispozici v právě v tu chvíli, kdy jsou zrovna potřeba.

Občané v České republice mají garantováno právo na informace i zákony postihující určité oblasti:

- *Zákon č. 6/2010 Sb., úplné znění zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, jak vyplývá z pozdějších změn.*
- *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.*
- *Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií. [20]*

Dnes je potřeba zvýšit a prohloubit informovanost občana o možných nebezpečích a o správných postupech i chování jak při mimořádných událostech, tak i před nimi nebo po nich. K lepšímu a efektivnějšímu informování je zapotřebí využít všech komunikačních prostředků. Jedině tím se k občanovi dostanou informace, pomocí kterých bude schopen danou situaci zvládnout a svým chováním může usnadnit zasahujícím složkám její řešení.

8.2 Připravenost občana k sebeochraně

Celkový stav připravenosti občana (obyvatelstva) je závislý na:

- *aktivním získávání informací,*
- *schopnosti sebeochrany a vzájemné pomoci,*
- *možnosti poskytnutí osobní a věcné pomoci. [21]*

Sebeochrana občana je nezbytná pro zachování jeho zdraví a života. I když v současné době zasahují při mimořádných událostech složky integrovaného záchranného systému, není možné vždy zaručit a poskytnout péči všem obyvatelům, kteří byli nějakým způsobem zasaženi mimořádnou událostí. V některých případech (povodně, sesuv půdy) se mohou složky IZS dostat k zasaženým obyvatelům po několika hodinách až dnech. V takových případech si musí obyvatelstvo ze začátku poradit samo, sebeochranou a vzájemnou pomocí.

Pokud je v určitých oblastech potřeba, aby byl občan dobře připraven a správně reagoval na danou mimořádnou událost, musí ho pověřený orgán dostatečně informovat a také k tomu motivovat. Stačí dát občanovi podnět a návod např. jak si vytvořit vlastní plán připravenosti (viz příloha 3) na mimořádné události. Obsah informací, které jsou potřebné k připravenosti občana může být formulován např. následujícími okruhy.

Připravenost na mimořádné události:

- *zjistěte si možné zdroje nebezpečí a ohrožení v místě svého bydliště nebo pracoviště (řeky, velké vodní plochy, průmyslové provozy apod.),*
- *zjistěte si místo svého určeného úkrytu v místě trvalého bydliště a podrobnosti ohledně možné evakuace (evakuační trasy, shromaždiště evakuovaných osob, doporučený obsah evakuačního zavazadla),*
- *připravte si předem evakuační zavazadlo, improvizované prostředky individuální ochrany,*
- *mějte doma alespoň část potravin s delší dobou trvanlivost a zásobu balené pitné vody pro případ mimořádné události,*
- *domácí lékárničku mějte vždy na stálém místě, aby byla po ruce,*
- *doklady a cennosti umístěte do kovové schránky, která odolá do určité míry nepříznivým vlivům. Ve schránce by měly být uloženy rodinné doklady (rodný list, oddací list, vysvědčení, závěť, dále pojistné smlouvy, důležité platební doklady apod.),*
- *v případě MU je nutné mít u sebe osobní doklady (občanský průkaz, pas, řidičský průkaz, průkaz pojištěnce). [22] [23]*

8.3 Činnost občana po obdržení tísňové informace

Jak již bylo zmíněno v kapitole Verbální informace, tísňové informace jsou krátká sdělení, která doplňují varovný signál, upřesňují, co se děje. Problémem těchto tísňových informací je, že informují pouze o charakteru ohrožení a doporučuje poslouchat vysílání rozhlasu či televize, ale již v nich není obsaženo, jak se má občan při daném ohrožení chovat.

Existují obecné zásady (činnosti), které by měl občan po obdržení tísňové informace dělat automaticky, nehledě na to jaká konkrétní situace nastala. Těchto zásad by se měl občan držet dokud si není jist jak postupovat při konkrétní mimořádné události.

Obecné zásady:

- *zbytečně nevolat na tísňové linky, (volat jen v bezprostředním ohrožení na životě),*
- *zachovat klid, jednat s rozmyslem, nepodléhat panice,*
- *uposlechnout pokynů pracovníků záchranných složek, orgánů samosprávy a státní správy,*
- *varovat ostatní ohrožené osoby ve svém okolí,*
- *chránit sebe a podle svých možností a schopností pomáhat chránit i další osoby, zejména staré a nemohoucí, nemocné a děti,*
- *před odchodem z objektu ukončit činnosti s otevřeným ohněm, uhasit oheň, vypnout elektrické spotřebiče, uzavřít přívod plynu v topidlech a uzavřít přívod vody v objektu.*

Zásady pro opuštění domu nebo bytu:

- *uhasit otevřený oheň v topidlech,*
- *vypnout elektrické spotřebiče (kromě lednic a mrazniček),*
- *uzavřít přívod plynu a vody,*
- *ověřit, zda i sousedé jsou si vědomi, že mají opustit dům/byt,*
- *dětem vložit do kapsy od oděvu cedulku se jménem a adresou,*
- *domácí zvířata, která neberete s sebou, zásobit krmením a vodou,*
- *vzít si evakuační zavazadlo, uzamknout dům/byt a dostavit se na určené místo shromáždění.*

Každá mimořádná událost je něčím zvláštní, má jiný průběh. Činnost občana by proto měla být, na základě obdržené tísňové informace, také specifická. Činnosti, které by měl občan po obdržení určité tísňové informace dělat, mohou být zformulovány např. následujícími zásadami.

Únik nebezpečné látky:

- *při úniku nebezpečné látky opustit co nejrychleji nebezpečný prostor směrem proti větru či kolmo na směr přízemního větru,*
- *ukrýt se v nejbližší budově, zdržovat se v prostorách na odvrácené straně od zdroje úniku,*
- *zavřít okna, dveře, větrací otvory, ventilaci apod. a utěsnit ventilační otvory,*
- *zachovat klid a rozvahu,*
- *při zdravotních potížích použít prostředky individuální ochrany a provádět částečnou dekontaminaci,*
- *poslouchat rozhlas, televizi či místní hlášení o situaci,*
- *připravit si evakuační zavazadlo,*
- *řídit se pokyny zasahujících složek pro další postup činnosti.*

Radiační havárie:

- *zachovat klid a rozvahu,*
- *co nejdříve se ukrýt v uzavřené místnosti (nejlépe v suterénních a sklepních prostorách)*
- *uzavřít a utěsnit okna a dveře,*
- *vypnout ventilace a klimatizaci, utěsnit ventilační otvory,*
- *poslouchat rozhlas, televizi či místní hlášení o situaci,*
- *připravit prostředky improvizované ochrany a evakuační zavazadlo,*
- *jodové prostředky použít až na základě pokynů,*
- *zvolený úkryt opustit pouze na pokyn.*

Povodeň:

- *opustit ohrožený prostor na základě pokynů povodňových orgánů obce, policie a hasičů,*
- *v případě evakuace dodržovat zásady pro opuštění domu/bytu,*
- *při nedostatku času, okamžitě se přesunout na určené místo, které nebude zatopeno vodou.*

Požár

- *provést nutná opatření pro záchranu ohrožených osob a zvířat,*
- *urychleně opustit ohnisko požáru a nezdržovat se v ohroženém prostoru,*
- *uzavřít přívod plynu a vypnout hlavní jističe elektrického proudu (dovoluje-li to rozsah požáru a nejste-li ohroženi na životech),*
- *odstranit do bezpečné vzdálenosti látky, které by mohly explodovat, nebo jsou jedované či ekologicky nebezpečné,*
- *zabezpečit odstraněním překážek volné přístupové cesty pro záchranné složky,*
- *připravit si nejn nutnější osobní věci (doklady, peníze, léky apod.),*
- *řídít se pokyny zasahujících složek (popř. podle pokynu pomáhat při likvidaci požáru).*

Výše uvedené činnosti při konkrétních událostech se mohou na základě charakteru mimořádné události lišit (např. požár v bytě a požár benzínové čerpací stanice), proto musí občan svou činnost přizpůsobit situaci.

Informace o činnostech po obdržení tísňové informace mohou občané obdržet na brožurkách či letáčcích, které vydává kraj, obec, Hasičský záchranný sbor nebo podnik, který je v zóně havarijního plánování.

9 TÍŠŇOVÉ INFORMAČNÍ ROZHLASOVÉ RELACE

Tísňové informační rozhlasové relace jsou vytvářeny lidmi z krizového štábu. Obsahem těchto relací jsou informace o aktuální situaci a základní pokyny, které jsou potřebné k usměrnění chování obyvatelstva.

Relace by měly obsahovat stručné a srozumitelné informace o probíhající mimořádné události a také jasná pravidla chování, případně ochranná opatření, odpovídající dané situaci. Příliš dlouhé relace mohou způsobit snížení pozornosti posluchačů. Oznamení, která jsou důležitá, musí být sdělována v pravidelně se opakujících intervalech. Je také důležité připojit informaci o tom, že obyvatelstvo bude o dalším průběhu události a o dalších opatřeních soustavně a včas informováno.

Pro odvysílání tísňových informačních rozhlasových relací se využívá zejména hromadných sdělovacích prostředků (Český rozhlas, Česká televize a regionální stanice). V případě, že sledování a poslech vysílání se stane nedostupný, jsou k dispozici náhradní systémy (megafony, místní rozhlas a SMS zprávy) pro předání potřebných informací obyvatelstvu.

Níže jsou uvedeny možné obsahy tísňových informačních rozhlasových relací ve stručném provedení.

9.1 Nebezpečí zátopové vlny

Vlivem (dlouhotrvajících dešťů, oblevou, rychlým táním sněhu) a v důsledku (nepříznivé předpovědi počasí, velkého náporu vody na hráz rybníka) došlo k nebezpečí vzniku zátopové vlny. V případě aktuálního nebezpečí zátopové vlny může být vyhlášena evakuace z ohroženého území. O vzniklé situaci Vás budeme informovat.

V důsledku velkého náporu vody na hráz rybníka došlo k nebezpečí protržení hráze.

V případě aktuálního nebezpečí zátopové vlny může být vyhlášena evakuace z ohroženého území. O vzniklé situaci Vás budeme průběžně informovat

9.2 Přírozená povodeň

Vzhledem k(dlouhotrvajícím dešťům, oblevě, přívalovým dešťům) upozorňuje Povodňový orgán obce na nebezpečí povodní a záplav v povodí řeky

Momentálně byl v obci vyhlášen stupeň povodňové aktivity. O dalším vývoji situace Vás budeme průběžně informovat.

9.3 Radiální nebezpečí

Z důvodů vzniku (nehody, havárie) v prostoru došlo k uvolnění (radioaktivních látek, ionizujícího záření). Místo (nehody, havárie) je zabezpečeno, jsou prováděna technická a organizační opatření, aby zdroj radiačního nebezpečí byl co nejdříve pod kontrolou.

Žádáme občany, aby se do prostoru zdroje radiačního nebezpečí nepřibližovali.

Pokud se nacházíte v prostoru zdroje radiačního nebezpečí, řiďte se následujícími pokyny:

- *ihned se ukryjte do uzavřené místnosti (nejlépe sklep),*
- *zavřete okna a dveře, vypněte ventilaci a utěsněte všechny ventilační prostory,*
- *uhaste oheň v topidlech*
- *připravte si prostředky improvizované ochrany*
- *zachovejte klid*
- *budovu opusťte pouze na pokyn zasahujících složek*

V důsledku radiační (nehody, havárie) jsou uzavřeny místní komunikace

Pro nezbytnou dopravu využijte objížděky, která vede po trase

O vzniklé situaci Vás budeme průběžně informovat. Vyčkejte dalších pokynů.

9.4 Chemické nebezpečí

Z důvodů vzniku havárie v prostoru došlo k úniku (nebezpečná chemická látka).

Žádáme občany, kteří se nachází v nebezpečném prostoru, aby se řídili následujícími pokyny:

- *Pokud jste v budově, nikam nevycházejte, zavřete okna a dveře, vypněte ventilaci a utěsněte je izolační páskou; k ukrytí využijte prostory v budovách, která mají okna na straně odvrácené k větru.*
- *Pokud se nacházíte venku nebo v autě, urychleně vstupte do nejbližší budovy.*
- *Připravte si prostředky improvizované ochrany*
- *Zachovejte klid a nevycházejte.*

O vzniklé situaci Vás budeme průběžně informovat. Vyčkejte dalších pokynů.

10 KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA

Koncepce ochrany obyvatelstva navazují na úkoly ze zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému (IZS), který změnil ochranu obyvatelstva na území ČR z předchozího období, kdy Civilní obrana měla vrcholové řídicí složky ve strukturách ministerstva obrany, ve fungující systém pro stavy odpovídající mimořádným událostem od živelních pohrom, průmyslových havárií, po možné teroristické útoky, stavy ohrožení státu i válečný stav. Koncepce ochrany obyvatelstva jsou součástí transformačních opatření, která po roce 1989 zajišťovala praktické uskutečňování bezpečnostní politiky státu. [24]

10.1 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015

V letech 2001 až 2002 zpracovalo Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „MV-GŘ HZS ČR“) Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 [25] (dále jen „Koncepce 2006/2015“). Koncepce 2006/2015 byla schválena usnesením vlády ze dne 22. dubna 2002 č. 417 (novelizována usnesením vlády č. 21/2005 Sb.).

V Koncepci 2006/2015 byl uveden dosavadní stav v oblasti ochrany obyvatelstva v České republice a navržení stávajících problémů, a to i v návaznosti na závazky, které pro Českou republiku aktuálně vyplývaly z mezinárodních smluv a přijatých dokumentů. V Koncepci 2006/2015 byl kladen důraz na zdokonalování připravenosti složek integrovaného záchranného systému a prohloubení veřejné informovanosti. Dokument se také zabýval zvýšením úrovně připravenosti pracovníků veřejné správy, právnických a fyzických osob včetně školní mládeže, stanovením základních organizačních a technických opatření ochrany obyvatelstva, stanovením zásad financování ochrany obyvatelstva a též se zabýval řešením nakládání s materiálem civilní ochrany.

Na základě vyhodnocení Koncepce 2006/2015 byl konstatováno, že systém ochrany obyvatelstva je funkční. Vyhodnocení poukazuje pouze na některé nedostatky, respektive rezervy, např.:

- *nedostatečné právní vědomí občanů v oblasti připravenosti a řešení následků mimořádných událostí nebo krizových situací a z toho plynoucí pasivita a převažující závislost na činnosti záchranných složek;*
- *vytváření personálních a finančních podmínek zejména u malých obcí pro plnění úkolů a působností vyplývajících z tzv. krizové legislativy;*
- *vytváření společných aeračních středisek základních složek IZS;*
- *modernizace koncových prvků jednotného systému varování a vyzoomění, zejména obměna elektronických sirén sirénami elektronickými.*

Konkrétní potup, odpovědnost a termíny realizace Koncepce 2006/2015 byly stanoveny v příloze ke zmíněnému usnesení vlády „Harmonogram realizace základních opatření ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015“. [26]

10.2 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020

V současné době je v platnosti Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 [27] (dále jen „Koncepce 2013/2020“), ta byla schválena usnesením vlády č. 165 ze dne 25. února 2008.

Koncepce 2013/2020 je dokumentem, který má velmi zásadní význam. Zohledňuje přípravu a realizaci opatření k ochraně obyvatelstva v souvislosti s existujícími i předpokládanými hrozbami. Je zde zdůrazněna potřeba zvyšování připravenosti pracovníků veřejné správy, právnických a fyzických osob včetně školní mládeže. Řeší také problematiku bezpečné společnosti, základní organizační a technická opatření ochrany obyvatelstva a otázky plánování a řešení opatření k ochraně obyvatelstva pro mimořádné události, nevojenské a vojenské krizové situace, včetně připravenosti sil a prostředků a materiálního a finančního zabezpečení.

Z koncepce 2013/2020 vyplývá Harmonogram realizace opatření ochrany obyvatelstva, který obsahuje celkem 18 opatření termínovaných nejdéle do roku 2013 a další čtyři opatření s výhledem do roku 2020. [28]

V Koncepci 2013/2020 jsou opatření, která ochranu obyvatelstva vedou k lepším, bezpečnějším, informovanějším časům. Osobně bych zdůraznila následující:

Občané mají právo na pomoc státu, ale mají i povinnosti a spoluodpovědnost za svoji ochranu.

Právníkové osoby a podnikající fyzické osoby provozující objekty a zařízení, ve kterých se shromažďuje velký počet osob (nákupní centra, sportovní haly a stadiony, letiště, metro apod.) a které mohou být potencionálně ohroženy mimořádnými událostmi (např. požár, výbuch, zřícení budovy, únik nebezpečné látky, teroristický útok) budou na své náklady zajišťovat informační systémy, které lze připojit na infrastrukturu systému varování tak, aby bylo možné státem, obcí či velitelem zásahu informovat obyvatelstvo, které se dočasně zdržuje v objektu a jeho blízkosti v případě ohrožení mimořádnou událostí.

V oblasti informování obyvatelstva by mělo být informování organizováno s cílem zvýšení připravenosti obyvatelstva všech věkových skupin pro obranu, ochranu a zvládnání krizových situací. Podle Koncepce 2013/2020 by měl být základním prvkem systému ochrany obyvatelstva informovaný a sebevzdělaný občan, který bude umět reagovat na přijímaná opatření, chránit sebe a poskytovat pomoc ostatním osobám. Dle mého názoru většina občanů stále není dostatečně informována a připravena správně reagovat na mimořádné události a poskytnout pomoc sobě i svým blízkým. Práva a povinnosti při vzniku mimořádných událostí a krizových situací jsou ve větší míře pro občany tabu. To by právě měla změnit tato Koncepce 2013/2020, kde se navrhuje hlubší a širší zapojení občanů a občanských sdružení do zajišťování bezpečnosti v normálních podmínkách, krizových situací i při pomoci v zahraničí. Je počítáno také s tím, že bude zpracován Program výchovy a vzdělávání obyvatelstva k jeho bezpečnosti a ochraně při mimořádných událostech a krizových situacích (termín je do tohoto roku)

11 VLASTNÍ POSTŘEHY A NÁVRHY

V posledních letech se diskutuje o tom, že pokud se má docílit toho, aby obyvatelstvo bylo připraveno na mimořádnou událost, musí se více zvýšit proces jeho informování a vzdělávání v této oblasti. Pravdou je, že formy a obsahy informování obyvatelstva se zdokonalují a informace jsou k dostání prakticky všude. Problémem ale stále zůstává sám občan. Ten je v dnešním světě, plném různých informačních zdrojů a médií, přehlčen informacemi a začíná je čím dál více ignorovat.

Dle mého názoru může být velkým přínosem, v rámci informování obyvatelstva, spolupráce se středními a vysokými školami, resp. se studenty těchto škol. Subjekt, který je povinen informovat obyvatelstvo, si připraví projekt, a podle toho jakou formou chce informovat, si vybere školu, která by byla schopna daný projekt zrealizovat, a nabídne jí spolupráci. Studenti tento projekt mohou vypracovat v rámci vyučování (praktika) nebo ročníkové závěrečné práce. Vypracovaný projekt lze potom prezentovat na konci školního roku výstavou, na kterou mohou přijít studenti, kantoři, rodiče a také i zájemci o studium a široká veřejnost. Tímto způsobem je možné vzdělávat a informovat obyvatelstvo nenásilnou a přitom zábavnou a naučnou formou. Motivací, jak pro školu, tak i pro samotné studenty, může být například odměna ve formě finanční dotace (grantu) či možnost dlouhodobé spolupráce mezi daným subjektem a školou.

Jako příklad bych uvedla animované šoty „Hasiči varují“, které na základě zadání generálního ředitelství HZS ČR vytvořila skupina studentů Písecké Filmové akademie Miroslava Ondříčka (v rámci svých semestrálních prací). Tématem je prevence požární ochrany se zaměřením na snížení počtu zranění v domácnosti. V osmi animovaných klipech jsou ztvárněny různé situace, které především nepozorností hlavních postav způsobí požár. Jednou pedantský majitel bytu zapomene před odchodem vypnout žehličku, ale obraz na stěně pečlivě upraví, podruhé začne hořet kvůli nedopalku z cigarety nebo kvůli tomu, že se mladá hospodyňka nevěnuje vaření a spokojeně si telefonuje. Klipy jen neukazují možné příčiny požáru, ale také se věnují i okamžitému řešení situace. Tyto klipy je možné si stáhnout na stránkách www.hzscr.cz.

Možnost zdokonalení informování obyvatelstva v jednotlivých fázích mimořádných událostí se nabízí i prostřednictvím internetu. Stačí pouze vědět, kde hledat a co hledat. Ovšem, tady je první kámen úrazu. Pokud procházíte webové stránky zaměřené na jednu oblast, zjistíte, že i když na nich hledáte stejnou informaci, najdete ji na každé webové stránce v odlišné sekci a někdy i pod jiným heslem. Do úvahy se dostává možnost zřídit webovou stránku zaměřenou na informování obyvatelstva a mimořádné události a dostat ji do podvědomí větší části občanů. Zde by občan získal stručné informace o druzích signálů, verbálních informacích, výstrahách, o tom co má dělat nastane-li určitá mimořádná událost, co obsahuje evakuační zavazadlo apod. Součástí by byly i odkazy na jednotlivé Hasičské záchranné sbory krajů, kde by si občan mohl dle kraje a územního obvodu získat informace o možném nebezpečí v jeho okolí (např. plynárenský podnik, výrobce léčiv, benzinová stanice, vodní tok) a na projekty preventivně výchovné činnosti zaměřené na mimořádné události dle krajské příslušnosti. Občan by zde našel kompletní všechny informace týkající se činností a postupů v jednotlivých fázích mimořádné události. Problémem této stránky by bylo vytvoření, zprovoznění či financování a také udržování aktuálních informací.

Dalším problémem v informování prostřednictvím internetu je ten, že ne každý občan má přístup na internet. A pokud si porovnáme zdroje informací na internetu a v tištěné podobě, ukáže se nám skutečnost, že na internetu je informací v různých formách mnohem více. Stojí za to popřemýšlet také nad tím, zda má občan možnost získat informace přes internet zrovna v tu chvíli, když mu hrozí nebo je vystaven nějakému nebezpečí. Při některých mimořádných událostech mohou být narušeny prvky kritické infrastruktury a občan nezíská informace ani ze základních informačních zdrojů. Otázkou je, zda má občan vůbec pomysleno hledat informace, když je v bezprostředním ohrožení. Většina z nás totiž použije přirozeně instinkt až potom uvažuje o tom, co je správné.

V tištěné formě se k informování obyvatelstva o mimořádných událostech a ohrožení používají hlavně brožurky, letáky, plakáty. A to hlavně v preventivní fázi. Významným krokem, v této fázi a v informování obyvatelstva, především mládeže, bylo zařazení výuky Ochrana člověka za mimořádných událostí do základních a středních škol. Myslím, že právě děti jsou také dobrým informačním zdrojem, protože pokud se dozví a naučí něco zajímavého, většinou se s tím chtějí pochlubit a nenechají si to pro sebe. Tím se informace mohou dostávat mezi starší či mladší obyvatelstvo.

Možností, jak obyvatelstvu informace (preventivně výchovnou činnost) zviditelnit a udělat je atraktivními, mohou být také bannery a ikonky (např. HZS kraje, Dráček Hasík, Vaše cesty k bezpečí, Štěstí přeje připraveným, Bezpečné cestování, Life Support) na internetových stránkách jak státních, tak i soukromých organizací. Tento způsob informování je oceňovaný zvláště obcemi, protože pokud si stáhnout banner na své stránky, vyřeší tím částečně informační povinnost v oblasti ochrany obyvatelstva vůči svým občanům.

Velmi dobrým nápadem, jak informovat obyvatelstvo o událostech ve svém regionu, je podle mě, zavedení informačních SOS zpráv. Tuto službu například nabízí Jihomoravský kraj v projektu „Komunikační, varovný a vyznamovací systém Jihomoravského kraje“. Stačí se k odběru těchto zpráv pouze přihlásit pomocí sms. Občan poté prostřednictvím SOS zprávy získává informace jak o běžných záležitostech života obce, tak informace v případě krizových situací nebo mimořádné události. Otázkou zůstává, zda tento systém spolehlivě funguje. Já osobně zaregistrovaná nejsem, ale lidé z mého okolí s touto formou informování zkušenosti mají a jsou spokojeni. Jen v malém množství případů se stalo, že systém selhal a obyvatelům nebyly doručeny informace např. o možném hrozícím nebezpečí (povodně).

Pro zvýšení informovanosti občanů v oblasti připravenosti na mimořádné události, sebeochrany a vhodného chování při mimořádných událostech by bylo dobré využít hromadných informačních prostředků. Tímto způsobem by se informace dostaly k většímu počtu obyvatel. Informování by mohlo probíhat formou krátkých spotů, které by lidem vysvětlily, jak se např. chovat při určité mimořádné události. Spoty by mohly být pojaty jako seriál vysílaný v určitém čase. Nevýhodou zde zůstává financování. To by se ovšem dalo ošetřit legislativně. Sdělovací informační prostředky by měly za povinnost tyto informace bezplatně odvysílat, rozsah a zaměření by byly specifikovány.

12 ZÁVĚR

Informování obyvatelstva v jednotlivých fázích mimořádné události se v dnešní době stává velice významnou činností. Výskyt mimořádných událostí se zvyšuje a jejich působení jak na člověka, tak i na přírodu je stále intenzivnější. Je proto potřeba, aby každý z nás byl důkladně a včas připraven na mimořádnou událost a měl povědomí o správné činnosti v době, kdy dojde k mimořádné události. Správné a včasné informování může ve velké míře napomoci k zachování života a zdraví občanů, majetku i životního prostředí.

Na základě dostupných literárních zdrojů, které tvořily podklad této bakalářské práce a které částečně pocházely z literární rešerše zhotovené za pomoci Moravské zemské knihovny v Brně, lze konstatovat, že informování obyvatelstva je téma, ke kterému se přikládá čím dál větší důležitost. Je to oblast, která se neustále vyvíjí, zdokonaluje díky novým poznatkům a přestává být podceňována z řad odpovědných orgánů a odborné veřejnosti.

Problémem v oblasti informování obyvatelstva zůstává pouze samotný občan. Ten informace o tom, co jej ohrožuje, o sebeochraně a žádoucím chování při vzniku mimořádné události většinou nemá. Je to z toho důvodu, že tyto informace považuje za zbytečné a málo důležité, v podstatě je ignoruje. Nemalou příčinu na tomto postoji obyvatelstva má přerušení výchovy celé populace v oblasti ochrany obyvatelstva v devadesátých letech. Na základních a středních školách bylo zrušeno vyučování předmětu branná povinnost a tím se povědomí obyvatelstva o civilní ochraně dostalo do zapomnutí.

Cíl Koncepce ochrany obyvatelstva „Informovaný a sebevzdělaný občan“ bude ještě během na dlouho trvat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] *Portál veřejné správy České republiky: Vyhledávání v předpisech ze Sbírký zákonů* [online]. 2003 [cit. 2010-05-16]. Dostupné z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/699?docid=1985>.
- [2] JANOTA, Hubert a kolektiv autorů. *Ochrana obyvatelstva*. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 2005.
- [3] zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.
- [4] ZEMAN, Miloš; MIKA, Otakar J. *Ochrana Obyvatelstva*. 1. vydání. Brno, 2007.
- [5] VEVERKA, Ivan. *Vybrané kapitoly krizového řízení pro záchrannářství*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003.
- [6] KOLEŇÁK, Ivan; TILCEROVÁ, Eleonóra. Mimořádné události a informování obyvatelstva. In *Ochrana obyvatelstva 2009*. Ostrava: SPBI, 2009.
- [7] zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- [8] zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů
- [9] MARTÍNEK, Bohumír. Důvěra a spolehlivost základní podmínky informování veřejnosti. *Časopis 112*. Praha. 2006.
- [10] HORÁK, Jan; KUDLÁK, Aleš. Nový pohled na příručku pro občany. In *Ochrana obyvatelstva 2008*. Ostrava: SPBI, 2008.
- [11] KOPÁČEK, Petr. Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. 2009 [cit. 2010-04-15]. Pravidelná zkouška sirén prodělá největší změny za posledních 6 let. Dostupné z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/pravidelna-zkouska-siren-prodela-nejvetsi-zmeny-za-poslednich-6-let.aspx>>.
- [12] Zásady dalšího rozvoje jednotného systému varování a informování obyvatelstva v České republice po roce 2010. MV-GŘ HZS ČR. 2010.
- [13] RESCUEINFO, a.s. *Varujeme Vás* [online]. 2005 [cit. 2010-05-16]. Varovné prostředky. Dostupné z WWW: <<http://sireny.rescueinfo.org/view.php?cisloclanku=2010020007>>.
- [14] Vyhláška MV č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
- [15] Pokyn generálního ředitele HZS České republiky a náměstka ministra vnitra ze dne 30. října 2001, kterým se stanoví zavedení jednoho varovného signálu na území České republiky pro varování obyvatelstva při hrozbě nebo vzniku mimořádné události. In *Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR*. 2001.

- [16] Pokyn generálního ředitele HZS ČR ze dne 15. dubna k realizaci technických požadavků na koncové prvky varování připojované do jednotného systému varování a vyrozumění. In *Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR*. 2008
- [17] KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše. *Ochrana Obyvatelstva*. 1. vydání. Ostrava: SPBI, 2005.
- [18] RESCUEINFO, a.s. *Varujeme Vás* [online]. 2005 [cit. 2010-04-15]. Verbální informace. Dostupné z WWW: <<http://sireny.rescueinfo.org/view.php?cisloclanku=2010020004>>.
- [19] Hasičský záchranný sbor. *Pro případ ohrožení - příručka pro obyvatele*. 2003.
- [20] MAŠEK, Ivan; MIKA, Otakar J.; ZEMAN, Miloš. *Prevence závažných průmyslových havárií*. Brno, 2006.
- [21] BRETTSCHEIDER, Josef; KONEČNÝ, Rudolf; HEGAR, Jaroslav. Preventivně výchovná činnost v zónách havarijního plánování realizovaná Hasičským záchranným sborem Moravskoslezského kraje. In *Ochrana obyvatelstva 2010*. Ostrava: SPBI, 2010.
- [22] MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 40 s.
- [23] MIKA, Otakar J. Přípravenost obyvatelstva na mimořádné události. In *Crisis management: BEZPEČNOST - PRIPRAVENOST - OCHRANA OBYVATELSTVA*. Brno: VIO UO Brno, 2006.
- [24] JANOŠEC, Josef. Potřebuje ochrana obyvatelstva novou bezpečnostní strategii České republiky? In *Ochrana obyvatelstva 2010*. Ostrava: SPBI, 2010.
- [25] Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015, schválená usnesením vlády ČR ze dne 22. dubna 2002 č. 417. Praha: MV – GŘ HZS ČR, 2002.
- [26] Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje. *Příprava starostů obcí Jihomoravského kraje*. Brno, 2007.
- [27] Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020, schválená usnesením vlády ČR ze dne 25. února 2008 č. 165. Praha: MV – GŘ HZS ČR, 2008.
- [28] *Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje* [online]. 2006 [cit. 2010-05-16]. Nová koncepce ochrany obyvatelstva. Dostupné z WWW: <<http://www.firebrno.cz/nova-koncepce-ochrany-obyvatelstva>>.
- [29] *Záchranný kruh* [online]. 2009 [cit. 2010-05-16]. Ukázka třídění mimořádných událostí. Dostupné z WWW: <http://www.zachranny-kruh.cz/mimoradne_udalosti/ukazka_trideni_mimoradnych_udalosti.html>.
- [30] VALÁŠEK, Jarmil; KOVÁŘÍK, František a kolektiv autorů. *Krizové řízení při nevojenských krizových situacích. Modul C*. 1. vydání. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 2008.

[31] *Salzi.at* [online]. 2009 [cit. 2010-05-16]. Zivilschutzprobealarm am 3. Oktober 2009. Dostupné z WWW: <<http://www.salzi.at/article/service/12766/>>.

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1: Ukázka třídění mimořádných událostí
- Příloha 2: Informační leták – zkouška sirén v Rakousku
- Příloha 3: Nouzový plán rodiny

PŘÍLOHY

Příloha 1: Ukázka třídění mimořádných událostí [29] [30]

Tabulka č. 1 - Ukázka třídění mimořádných událostí

PRVKY	PŘÍČINY		
	Příroda	Průmysl	Člověk
Země	zemětřesení, sesuvy půdy, eroze, laviny	zamoření půdy, pozemní exploze, radioaktivní spad	dopravní nehody, devastace půdy a lesů
Voda	povodně, deště, bouřky, sucho	protržení hrází, únik toxických a ropných látek, odpadní vody	hromadná utonutí, lodní nehody
Oheň	blesky, sopky, láva	hořlavé látky, chemické reakce, elektrický proud	nedbalost, kouření, vypalování trávy
Vzduch	tornáda, větrné poryvy, změny teplot, meteority, prachová bouře	kyselé deště, ničení ozónu, smog, radioaktivní mrak, povrchové a podzemní exploze	letecké a kosmické nehody
Člověk	epidemie, choroby rostlin a zvířat, přelidnění, hlad	stavební a technologické havárie, používání pesticidů a herbicidů, havárie technické infrastruktury společnosti, kontaminace potravin	občanské nepokoje, kriminalita a organizovaný zločin, vandalismus, bombové útoky, terorismus, válka

Obrázek 10 - Informační leták – varovné signály [31]

Jako příklad, že systém varování obyvatelstva může mít různou podobu, bych uvedla Rakouskou.

Každou první sobotu v říjnu probíhá zkouška sirén civilní obrany v celém Rakousku. Obyvatelstvo je na tuto zkoušku předem upozorněno, např. informačním letákem (obr. 9), v televizi, rádiu či tisku a během této zkoušky je seznámeno se všemi signály, které jsou při ohrožení používány.

V Rakousku jsou pro varování obyvatelstva používány následující signály:

1. VAROVÁNÍ – třiminutový stálý tón, který upozorňuje na blížící se nebezpečí;
2. ALARM (POPLACH) – minutový kolísavý tón, který upozorňuje na již vzniklé nebezpečí, riziko, hrozbu;
3. KONEC POPLACHU – minutový konstantní tón.

NOUZOVÝ PLÁN MOJÍ RODINY

Členové rodiny: otec Pavel, matka Bedříška, syn Václav, dcera Kamila

Možné mimořádné události: požár bytu, požár rákosí a křovin přilehlého rybníka, vichřice a větrné poryvy, únik nebezpečné chemické látky z havarovaného nákladního automobilu, požár a únik nebezpečné chemické látky na čerpací stanici.

Václav a Pavel jsou členy sboru dobrovolných hasičů. V případě vzniku závažné či rozsáhlé mimořádné události se zúčastní zásahu. Zajištění bytu a potřebných činností při MU → Kamila a Bedříška.

Tabulka č. 2 - Mimořádná událost a opatření

Typ MU	Opatření
Požár rákosí a křovin	izolovat okna a dveře; improvizovaná ochrana dýchacích cest; v případě velkého plošného požáru opustit byt
Únik NCHL	nepřibližovat se k místu havárie; izolovat okna a dveře; zjistit bližší informace o NCHL; improvizovaná ochrana dýchacích cest

Příprava:

- *nastudovat podkladový materiál (příručky, brožurky apod.)*
- *nachystat evakuační zavazadlo, které obsahuje: seznam čísel nouzového volání, předplacené telefonní karty pro případ, že mobilní telefon nefunguje, finanční hotovost v drobných bankovkách, místní mapu, trvanlivé potraviny, voda na 2 až 3 dny, lékárníčku se základními volně prodejnými léky, příruční svítilnu, přikrývku, náhradní oblečení, toaletní a hygienické potřeby,*
- *nachystat dokumenty: ověřené kopie důležitých dokumentů (rodný list, očkovací průkaz, pojistné smlouvy apod.), fotokopie občanských průkazů, karet zdravotní pojišťovny a první strany pasů → vše zabalit do nepromokavého obalu.*
- *nachystat prostředky individuální ochrany: pro ochranu dýchacích cest – kapesník, utěrka nebo ručník, pro ochranu celého těla – brýle uzavřeného typu, čepice (kukla), šála, kalhoty, bunda, kombinéza, pláštěnka, rukavice, holínky apod.*

Tabulka č. 3 - Rozpis činností

Činnost		Kdo to zařídí		Jiné možnosti
Zjistit důležité informace o MU	pomocí televize	může každý člen rodiny		pokud by došlo k výpadku elektřiny - zavolat na obecní úřad; popř. vyčkáme na tlapače
	pomocí rádia			
	pomocí internetu			
	pomocí úřadu			
	z informační sms pro SDH	Václav a Pavel (jsou členy SDH)		
Svolání rodiny		kdo má telefon, informuje ostatní		pokud je bez telefonu, jde na smluvené místo – k Lipoldům
		Všichni doma	Kluci jsou na zásahu	
Evakuační zavazadlo	Šatna	Václav	Kamila	v případě potřeby doplnit některé věci
	vědět, co obsahuje			
	vědět, co má obsahovat			
Dokumenty	obývací, skříňka vedle klavíru, druhá police, oranžová složka	Bedřiška	Bedřiška	
Prostředky improvizované ochrany	dětský pokoj, v posteli, modrá cestovní taška	Kamila	Bedřiška	
Zajistit dopravu	podívat se na www.mapy.cz	Pavel	Kamila	pokud nejde elektřina, podívat se do mapy v autě

Tabulka č. 4 - Časový harmonogram

Činnost	Doba trvání [min]
Zjistit důležité informace o MU	10
Svolání rodiny	8
Najít evakuační zavazadlo	3
Najít dokumenty	2
Najít prostředky improvizované ochrany	3
Domluvit se, kam se pojedou	5
Přesun z bydlíště na domluvené místo	80

Tabulka č. 5 - Důležitá telefonní čísla

Tísňová linka	112
Hasičský záchranný sbor	150
Zdravotnická záchranná služba	155
Policie ČR	158
Městská policie	156
Obecní úřad
Nemocnice
Poliklinika
Plynaři
Vodaři
Energetici

Nácvik I bude probíhat pomalu, s každým členem rodiny. V případě chybějících informací a nějakých nejasností bude plán doplněn.

Nácvik II bude proveden v časovém stresu (simulace nějaké nepříznivé události). Je rozdělen na dvě varianty. Varianta A – zúčastní se všichni členové domácnosti. Varianta B – zúčastní se jen Bedřiška a Kamila. Každá varianta nácviku se bude opakovat každého půl roku.